

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ӘДІЛЕТ МИНИСТРЛІГІ

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ЗАҢНАМА ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ
АҚПАРАТ ИНСТИТУТЫ» ШЖҚ РМК

МИНИСТЕРСТВО ЮСТИЦИИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

РГП на ПХВ «ИНСТИТУТ
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА И ПРАВОВОЙ
ИНФОРМАЦИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

010000, Нұр-Сұлтан қ., Кабанбай батыр даңғ., 19
тел.: 8(7172) 26-61-22
e-mail: npra@zqai.kz

010000, г. Нур-Султан, пр. Кабанбай батыра, 19
тел.: 8(7172) 26-61-22
e-mail: npra@zqai.kz

№ 08-4/419
17.09.2021 ж.

№

Бланк сериалық нөмірсіз жарамсыз болып табылады. Жауап қайтарғанда міндетті түрде біздің № және күні көрсетілуі керек.
Бланк без сериального номера недействителен. При ответе обязательно ссылаться на наш № и дату.

**Қазақстан Республикасы
Қарулы Күштерінің
Бас Штабы**

2021 жылғы 08 қыркүйекке № 2/14/2821 хатқа

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК, «Қазақстан Республикасының уәкілетті органдарында заң жобалау жұмысын ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 желтоқсандағы № 907 қаулысының 45-тармағын басшылыққа ала отырып, резервтегі қызметті енгізу мәселелері жөнінде бойынша реттеушілік саясаттың консультативтік құжатына қорытындыны жолдайды.

Қосымша: 16 п.

**Директор,
Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері**

Р. Сәрниқов

Орынд.: Нуртаев Р.Т.
Тел. 266-124

004760

**Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан
Республикасының Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
резервте қызметті енгізу мәселелері бойынша реттеуші
саясаттың консультативтік құжатына
тұжырымдамасына қорытынды**

I. Жалпы ақпарат

Ағымдағы ахуалды, халықаралық тәжірибені және реттеудің ұсынылып отырған тетіктерін талдау.

Резервте әскери қызметті енгізу мәселелері жөніндегі реттеу саясатының консультациялық құжатын әзірлеу мен қабылдаудың мақсаты резервшілер есебінен әскери бөлімдерді уақтылы толықтыру кепілдіктерін қамтамасыз етуге және сол арқылы елдің Қарулы Күштерінің, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының жауынгерлік әзірлігін арттыруға қабілетті тиісті жағдайлар жасау үшін нақты құқықтық, әлеуметтік-саяси, материалдық-техникалық және әскери-стратегиялық мүмкіндікке қол жеткізу болып табылады.

Осы «Резервте қызметті енгізу мәселелері жөніндегі реттеушілік саясаттың консультациялық құжаты» (бұдан әрі- РСКҚ) атты құқықтық дайындық актісі нысанға, оның ішкі мазмұнының жеткіліктілігі мен дәйектілігінің толықтығына қойылатын талаптарға сәйкес әзірленді.

Тұтастай алғанда, РСКҚ заңнама және норма шығару практикасы саласындағы осындай құжаттарға қойылатын негізгі талаптарға сәйкес әзірленді.

Авторлар РСКҚ -ны дамытуға негіз деп атайды:

1. ҚР Премьер-Министрінің 2021 жылғы 15 шілдедегі резервте қызметтің дербес құқықтық институтын енгізу қажеттілігі туралы баяндамасы. Баяндамада әскерлерді жасақтаудың қосымша әдісі ретінде резервте қызметті енгізудің орындылығы көрсетілген. Мемлекет басшысы резервте қызмет құру туралы ұсынысты қолдады.

2. 2021 жылғы 19 мамырдағы ҚР Қауіпсіздік Кеңесі отырысының қабылданған Хаттамасы, оған сәйкес Қарулы Күштерде, басқа да әскерлер мен әскери құралымдарда резервтегі қызметті енгізу тапсырылды.

3. Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерін, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарын салудың және дамытудың орта мерзімді кезеңге арналған негізгі даму жолдарын айқындауды шоғырландыратын, резервте қызметті енгізу шараларын ашуды қамтитын Тұжырымдамасы.

Қалыптасқан ағымдағы жағдайдың сипаттамасына қатысты қарастырылып отырған РСКҚ авторлары қазіргі уақытта әлемнің көптеген елдері бейбіт уақытта, Қазақстан Республикасы сияқты, Қарулы Күштерді Адами ресурстармен толықтырудың аралас тәсілін ұстанатынын айтады. Бұл ретте біздің республикада соғыс жағдайы жағдайында Қарулы Күштерді адам ресурстарымен қамтамасыз етудің бір ғана тәсілі бар – халықты жаппай жұмылдыру. Бұл жауынгерлік жағдайда қойылған міндеттерді кәсіби негізде орындауға дайын жауынгерлік қабілетті қалыптастыру үшін мүмкіндіктерді төмендетеді.

РСКҚ әзірлеушілері бірқатар дамыған шет елдердің резервінде қызмет көрсету тәртібін реттеудің халықаралық тәжірибесінің сипаттамасын келтірді.

Сонымен, АҚШ Қарулы Күштері жалдамалы еріктілерден тұрады. Олардың резервтері елдің Қарулы Күштерінің құрамдас бөлігін құрайды және мақсатына сәйкес оларға мыналар кіреді:

- 1) Құрлық әскерлері мен Әскери-әуе күштерінің Ұлттық ұланы;
- 2) Құрлық әскерлерінің, Әскери-әуе күштерінің және Әскери-теңіз күштерінің резервтері.

Ұйымдастырылған резервтің резервшілері жылына кемінде 48 төрт сағаттық сабақ көлемінде жауынгерлік даярлықтан және белсенді емес кезеңде лауазымдық айлықақының 12%-ын және лагерьлік жиындардан өту кезінде 100% - ын төлей отырып, жыл сайынғы лагерьлік жиындардан (кемінде 14-15 күн) өтеді. Әскери қызмет өткерудің барлық кезеңінде резервте АҚШ әскери қызметшілерінің жеңілдіктері сақталады, ал еңбек сіңірген жылдары болған кезде оларға зейнетақымен қамсыздандыру (25 жыл) беріледі.

Құжат авторларының Ұлыбританияның тәжірибесін сипаттауы осы елдің корольдік әскери күштері бейбіт уақытта 1960 жылдан бастап ерікті түрде құрылатындығын көрсететін ақпаратты қамтиды. Ұлыбритания Қарулы Күштерінің резервтік құрамы әскери дайындық дәрежесі мен жедел мақсаты бойынша ұйымдасқан және ұйымдастырылмаған болып бөлінетін әскери оқытылған контингентті құрайды. Резервтің негізі жақында Қарулы Күштерден 55 жастан 60 жасқа дейін босатылған жеке құрам болып табылады: офицерлер – 55 жастан 60 жасқа дейін; сержанттар мен қатардағы жауынгерлер – 45 жылдан 50 жылға дейін, олар заңмен белгіленген мерзімде міндетті әскери қызметке шақыруға әзірлікте болуға тиіс. Ұйымдастырылған резервтің негізгі міндеті-тұрақты әскерлер мен Әскери-теңіз күштерін жылдам күшейту, соғыстың қауіпті және бастапқы кезеңінде жаңадан құрылған бөлімдер мен құрамаларды соғыс уақыты Штаттарының жеткіліктілік деңгейіне дейін толықтыру. Әскери-оқытылған резервшілердің жалпы саны 1,2 млн. адамды құрайды.

Германияның Қарулы Күштерінде құрлықтағы құрамалардың құрамына кіретін және соғыс уақытында жаңа құрамалар мен бөлімдерді жұмылдыра өрістетуге үшін негіз болып табылатын аумақтық әскерлер резервтік құрамдас

бөлік болып тағайындалды. Аумақтық әскерлерден басқа әскери оқытылған (3-4 млн. адам) және оқытылмаған резервтен тұратын Бундесвердің жалпы жұмылдыру резерві бар. Әскери қызмет өткерген (нақты немесе келісімшарт бойынша) және әскери даярлығы бар резервшілер әскери оқытылған болып табылады. Оқытылмаған резервке Қарулы Күштерде қызмет етпеген, бірақ азаматтық оқу орындарында мамандық алған және соғыс жағдайында Бундесвердің әртүрлі органдарында пайдалануға жарамды адамдар жатады.

2015 жылы Ресей президенті «Ресей Федерациясы Қарулы Күштерінің жұмылдыру адам резервін құру туралы» Жарлыққа қол қойды, оған сәйкес медициналық комиссиядан өткен запастағы сарбаздар мен офицерлерді резервтік қызметке тартудың құқықтық тетігі белгіленді. Резервтің әскери қызметшісі ай сайын 3-3 күн оқуға және ұзақтығы 20-30 күн жыл сайынғы жиындардан өтуге міндетті.

Беларусь Республикасының Заңы бойынша резервтегі қызмет әскери қызметтің дербес түрі болып табылады. Резервтегі адамдар сабақтарда немесе оқу-жаттығу жиындарында болған кезде мерзімді әскери қызмет өткеретін әскери қызметшілер мәртебесіне ие болады. Резервте қызмет өткеру тәртібі «Әскери міндеттілік және әскери қызмет туралы» заңмен, Қарулы Күштердің жарғыларымен, резервте қызмет өткеру тәртібі туралы Ережемен және басқа да нормативтік актілермен регламенттеледі.

Қорытындыға ұсынылған материалдар.

Қазақ және орыс тілдеріндегі РСКҚ (18 парақта).

II. Құқықтық реттеудің жай-күйін бағалау

Шешу үшін заңнамалық реттеу талап етілетін проблеманың сипаттамасын, сипатталған проблеманы шешудің ұсынылатын жолдарын және проблеманы шешудің баламалы жолдарын бағалау.

Шешу үшін заңнамалық реттеу қажеттілігі бар проблеманы сипаттау процесінде, сондай-ақ мәселені шешудің ықтимал балама жолдарына назар аударып отырып жүзеге асырылған, қаралып отырған проблеманы шешудің оңтайлы жолдарын іздеу нәтижесінде РСКҚ авторлары мынадай тұжырымдар мен ережелерді тұжырымдады:

Ұсынылған заң жобасымен шешілуі тиіс проблемалық мәселелер кешенін нақтылай отырып, әзірлеушілер әскери бөлімдерді Адами ресурстармен кепілді қамтамасыз етудің нақты мүмкіндіктерін арттыру және жауынгерлік дайын резервтік күштерді құру перспективаларын көрсетеді.

Туындаған проблеманың негізгі себептеріне назар аударып отырып, әзірлеушілер біздің республикамызда резервте қызмет атқару ережелерін регламенттейтін заңнамалық актілердің жоқтығын көрсетеді.

Талданып отырған проблеманың деңгейі мен маңыздылығына қатысты ақпараттық деректерді қамтитын мәліметтерді ашу процесінде авторлар, ең алдымен, қазіргі жағдайда айқын белгіленген қарулы қатығыстарда әскери сипаттағы қатарларға жеткілікті жұмылдыру ресурстары бар жаңғыртылған армия болған кезде ғана тиімді қарсы тұруға болатын объективті жағдайға

назар аударады. Қазіргі заманғы қарулы қақтығыстарды талдау нәтижелері көрсеткендей, әскери қызметшілерді жұмылдыруға, оқытылған әскери резервті даярлау мен оның болуына, сондай-ақ шығындарды толықтыру немесе жеке құрамды ротациялау үшін әскери қызметшілердің жапастан уақтылы келуін қамтамасыз етуге байланысты проблемалық мәселелер кешенін шешу қажеттілігі туындады. Яғни, күн кезегіне заңға негізделген азаматтардың резервте қызмет өткеру институтын енгізу арқылы Қарулы Күштердің әскери бөлімдерін Адами ресурстармен қамтамасыз ету тәртібін қайта қарау міндеті қойылды.

Авторлар Украинадағы қақтығыс тәжірибесіне сілтеме жасай отырып, әскери дайындалған резервтің болуына қарамастан, оларды нақты жауынгерлік әрекеттерге дайындау проблемалы екенін атап өтті. Уақыт өте келе жапастағы әскери қызметшілер қызмет немесе әскери дайындық барысында алған дағдыларын жоғалтады. Оларға белгілі бір уақытты қажет ететін жаңа қару-жарақ пен байланыс құралдарын игеру дағдыларын үйрету қажет. Сондай-ақ жапастағы әскери қызметшілерден құрылған үйлесімді әскери бөлімшелерді құру үшін белгілі бір уақыт, әскери-үйымдастырушылық іс-шаралар қажет. Резерв бөлімдері мен аумақтық әскерлерді жауынгерлік әзірліктің жоғары дәрежесіне жедел келтіру үшін мүмкіндік жасау міндетін шешу жауынгерлік мақсатқа қол жеткізу үшін қабілетті әскерлерді топтауды қауіпті бағытта уақтылы шоғырландыруға мүмкіндік береді. Ықтимал жауға көптеген әскерлердің қатысуымен максималды зиян келтіру. Оның ішінде резервтік бөлімшелерді уақтылы енгізу.

РСКҚ авторларының пікірінше, қазіргі уақытта жапастағы әскери қызметшілердің бес жылда бір рет өткізілетін, адамдардың шектеулі контингентін қамтитын мерзімді жиындары жапастағы әскери қызметшілердің жауынгерлік әзірлігі проблемаларын шешпейді. Резервте әскери қызметті құру бейбіт уақытта Қарулы Күштерді ұлғайтпай, толық немесе ішінара жұмылдыру жүргізілгенге дейін соғыс уақытының немесе соғыс жағдайының бастапқы кезеңінде немесе табиғи немесе техногендік сипаттағы төтенше жағдайда міндеттерді кәсіби негізде орындауға дайын әскери міндеттілердің белгілі бір санын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жиындар мен сабақтар кезінде резервшілерге өздерінің әскери білімдерін, іскерліктері мен дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік беріледі. Әскери техникаға оны резервшілерге бекіту арқылы қол жеткізіңіз. Егер резервтегі қызмет өзінің тиімділігін көрсетсе, әрбір бригадаға резервтегі қызметтің тұрақты жауынгерлік әзірлігін бір батальонға дейін енгізуге болады. Бұл ретте бір батальонды қоспағанда, бригада жұмыс істеп тұрған әскери қызметшілер қатарынан жасақталатын болады, ал бір батальон резервшілермен жасақталған резервтік ретінде бөлінетін болады.

Жария талқылауға арналған нысаналы топтар, сондай-ақ оларды хабардар ету тәсілдері.

РСКҚ-ны жария талқылау үшін нысаналы топтарға әзірлеушілер мыналарды қосуды ұсынады:

қолданыстағы заңнамаға жоспарланған түзетулер енгізу денсаулық жағдайы бойынша резервте қызмет етуге жарамды адамдарға мүмкіндік беретіндігіне байланысты елдің әскери міндетті азаматтары;

әскери зейнеткерлердің құқықтары мен бостандықтарын іске асырумен айналысатын қоғамдық бірлестіктер резервте қызмет институтын енгізу мәселелерін талқылау кезінде олардың сараптамалық пікірлерін ескеру үшін.

Мақсатты топтарды хабардар ету әдістерінің кешенінде құжатты әзірлеушілер мыналарды атайды:

1) әскери зейнеткерлердің құқықтары мен бостандықтарын іске асырумен айналысатын қоғамдық бірлестіктердің басшыларына хабарламаларды атаулы пошта арқылы жіберуді;

2) талқылауды ұйымдастырушы мемлекеттік органның интернет-ресурсында хабарландыруды тарату;

3) БАҚ-та хабарландыруды жариялау.

III. Реттеушілік саясаттың консультациялық құжатын заң жобалау жұмысының қағидаларына сәйкестігіне талдау

Заңнаманың тиімділігін талдау нәтижелері:

Резервтегі әскери қызметшілердің қызметін ұйымдастыру мәселелерін реттеуге бағытталған жаңа заңды әзірлеу мен қабылдаудың өзектілігі мен орындылығын негіздей отырып, авторлар резервтегі қызмет мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінің болмау фактісін атап көрсетеді.

IV. Реттеушілік саясаттың консультативтік құжатының проблемалық мәселелерінің, сондай-ақ оларды шешу тәсілдерінің ғылыми-құқықтық сипаттамасы

Реттеуші саясаттың консультативтік құжаты идеяларының ғылымдағы жалпы қабылданған тәсілдерге арақатынасы

Қаралып отырған КДРП идеяларының ғылымдағы жалпы қабылданған тәсілдермен арақатынасын сипаттауға байланысты мәселелерге қатысты, ең алдымен, қазіргі Әскери доктринаның өзіндік ерекшеліктерін ашуға ғылыми тәсілдерді қамтитын әзірлемелерде туындайтын өмірлік жағдайларды ескере отырып, әскери әлеует пен жауынгерлік мүмкіндіктерді, әскерлердің икемділігі, ұтқырлығы мен орнықтылығын одан әрі дамыту мен нығайтудың жоғары өзектілігі негізделетініне назар аударған жөн, жауынгерлік бұйрықтарды құруды және оларды тиімді орналастыруды ұйымдастыру арқылы оларға жедел әрекет ету қабілеті. Қарулы Күштер топтарының құрамын және жауынгерлік іс-қимылдарға енгізу тәртібін қалыптастыру әскери-саяси және стратегиялық жағдай жағдайларын ескере отырып жүзеге асырылуға тиіс.

Егер біздің мемлекеттің әскери бөлімдерді адам ресурстарымен қамтамасыз етудің нақты кепілдіктерін арттыру және сол арқылы резервте қызметтің құқықтық институтын енгізу арқылы жауынгерлік дайын резервтік күштерді құру проблемасын шешуге бағытталған реттеу саясатын құрудың ғылыми-құқықтық табиғатының ерекшелігі туралы айтатын болсақ, онда ең алдымен, «Қазақстан Республикасының Әскери доктринасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 29 қыркүйектегі № 554 Жарлығымен (бұдан әрі – әскери доктрина) тұжырымдалған қағидаттық ережелерді талдауға жүгіну қисынды болып Әскери доктрина елдің әскери қауіпсіздігі мен қорғанысын қамтамасыз ету жөнінде мемлекетте ресми түрде қабылданған көзқарастар жүйесін білдіреді. Онда республикамызға төнетін ықтимал әскери қатерлерді ескере отырып, мемлекеттің әскери-саяси, әскери-стратегиялық және әскери-экономикалық саладағы, сондай-ақ жұмылдыру дайындығы мен республиканың әскери ұйымын одан әрі дамытудың негізгі шаралары жөніндегі қызметінің негізгі бағыттары нақтыланды. Әскери доктрина қорғаныс сипатына ие және біздің республикамыздың дипломатиялық, құқықтық, экономикалық және өзге де құралдардың ұлттық мүдделерін қорғау үшін басым пайдалануға бейілділігін көрсетеді. Әскери доктринада әскери ғылымды дамытудың негізгі шаралары деп аталады:

«1) Әскери ғылыми кадрларды ұлғайту есебінен Қарулы Күштерде, басқа да әскерлер мен әскери құралымдарда әскери-ғылыми әлеуетті арттыру;

2) әскери-техникалық мамандықтар және әскери ғылымның жалпы теориясы, әскери өнер теориясы және әскери құрылыс теориясы бойынша басым тәртіппен әскери ғылыми кадрлар даярлауды жүзеге асыру;

3) ғылыми-зерттеу базасын, оның ішінде әскери іс-қимылдарды модельдеу және әскери-техникалық бағыттар бойынша зертханаларды дамыту болып табылады;

4) әскери проблематикамен айналысатын қоғамдық, жаратылыстану, техникалық ғылымдар пәндерін дамытуды жалғастыру;

5) әскери-ғылыми зерттеулерді орындау кезінде ғылымның басқа салаларының жетекші мамандарын пайдалану».

Резервтегі қызмет институтын құру және дамыту үшін Әскери доктринада жұмылдыру кезеңінде жұмылдыру тапсырыстарын орындау, соғыс жағдайын енгізу және соғыс уақытының талаптарына мінез-құлық қағидаларын белгілеу үшін жұмылдыру резервін құру арқылы мемлекеттің жұмылдыру әзірлігін қолдау көзделген.

Әскери қызметшілер контингентін серпінді және оңтайлы қолдануға бағдарланған ғылыми негізделген тұжырымдамалық ережелер мен ұсынымдарды қамтитын әскери доктрина Қарулы Күштердің құрамы мен жауынгерлік қабілетін нақты қалыптасқан әскери жағдайда жауынгерлік іс-қимылдарды тиімді жүргізуді қамтамасыз етуге қабілетті деңгейде ұстап тұру қажеттілігін негіздейді. Бұл ретте әскери бөлімшелердің жауынгерлік тәртіптерін алдын ала өрістетуге және жүзеге асырылатын операцияның

ауқымына байланысты олардың конфигурациясын таңдауға балама бағытталған шаралар да міндетті түрде іске асырылуы тиіс. Барлық деңгейдегі командирлерге белгіленген жауынгерлік жағдайдың ерекшелігін ескере отырып, жауынгерлік іс-қимылдарды жүргізу нұсқаларын еркін таңдау құқығы берілуге тиіс. Туындаған жағдайлардың ерекшеліктері қазіргі Қарулы Күштердің алдына әскерлердің динамикалық және мобильді қолданылуына негіз болатын икемділік пен іс-қимыл еркіндігінің көріністерін ұсынады. Әскерлерді серпінді қолданудың тұжырымдамалық бастауы Қорғаныс министрлігіне қарулы күштердің кез келген төтенше жағдайларға барабар ден қоюға әзірлігін қолдауды қамтамасыз ету үшін нақты мүмкіндік береді.

Қарулы Күштер жеке құрамының кәсібилігін арттыру міндетін шешу әскерлерде жоғары білікті әскери және азаматтық мамандарды іріктеу, оқыту және сақтау жөніндегі командалық құрамның қызметін ұйымдастыруды көздейтін әскери доктринаны дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Тиімді мақсаттарға қол жеткізу үшін Орталық әскери аппарат әскерлерге жаңа құралдар мен жүйелерді енгізу, практикалық дағдыларды жетілдірудің жоспарланған міндеттерін шешуге ғылыми тәсілдерді уақтылы өзгерту мәселелері бойынша жергілікті жерлерде жеке құраммен бірлесіп жұмыс істеуі қажет. Әскери қызметшілердің шығармашылық әлеуеті мен жеке қабілеттері ел қарулы күштерінің жоғары қорғаныс қабілетін қамтамасыз етудің орнықты негіздерін жасау үшін сенімді кепілдік болып табылады.

V. Жалпы қорытынды

Реттеуші саясаттың консультативтік құжаты бойынша ұсынымдарды қорыту және күтілетін нәтижелер

Қаралып отырған ЖДҚ-мен танысу нәтижелері бойынша қорытынды жасай отырып, мынадай мән-жайларға назар аудару орынды болып табылады:

1. Реттеушілік саясаттың консультациялық құжатының өзіндік ерекшелігі оның ғылыми-практикалық бағыты мен мазмұнын тану қажет. Демек, ол ғылыми негізделген және практикаға бағытталған тұжырымдамалық ережелер мен ұсыныстардың кешенді квинтэссенциясын шоғырландыруы керек, бұл ғылыми және практикалық мәселелерді бастама жасалған жаңа заң жобасының нормаларымен шешуге нақты мүмкіндік береді. Сондықтан, шешілуі заңнамалық реттеуді қажет ететін мәселені сипаттағанда, құжат авторларына ең алдымен реттеуші саясаттың объектісі мен тақырыбын нақтылаған жөн, өйткені кез – келген заңның негізгі мақсаты қоғамдық қатынастарды реттеу болып табылады. Осындай ерекшеліктерге байланысты резервте қызметті енгізу мәселелері бойынша реттеуші саясаттың әсерімен қамту жоспарланып отырған қоғамдық қатынастар шеңберін айқын көрсету қисынды болар еді. Кез-келген құқықтық норма белгілі бір өмір салаларында әлеуметтік қатынастарға оңтайлы әсер еткен

жағдайда өзінің реттеуші функциясын тиімді жүзеге асыра алатындығын есте сақтаңыз.

2. «Құқықтық актілер туралы» 2016 жылғы 6 сәуірдегі Заңның 1 – бабының 32-5) тармағына сәйкес реттеушілік саясаттың консультациялық құжаты-жүргізілген құқықтық мониторинг нәтижелерін қамтитын белгіленген нысандағы құжат.

Әзірлеушілер заңның бұл талабын орындамады. Мониторинг нәтижелері бойынша талдамалық анықтама ұсынылған жоқ.

3. Заң жобалау жұмысының қағидалары дайындық құжаттары шеңберінде қолданыстағы заңнама проблемалары бойынша өткізілетін ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, кеңестер материалдарында, жеке және заңды тұлғалардың өтініштерінде, үкіметтік емес ұйымдар ұсынатын материалдарда, біздің республикамыздың қорғаныс қабілеті шараларын жетілдіру және дамыту мәселелері бойынша бұқаралық ақпарат құралдарындағы ақпаратта қамтылған қорытындыларды, ережелер мен ұсынымдарды пайдалануды ұсынады.

Бұл ереже сақталмайды.

4. Заң жобалау жұмысының қағидалары әзірлеушілерді заң жобасы шеңберінде қозғалатын қатынастарды реттеу орбитасымен қамтылатын мәселелерді шешудегі қазіргі заманғы ғылымның жетістіктеріне жүгінуге міндеттейді.

Ережелердің бұл талабын әзірлеушілер ескермеген.

5. КДРП-да резервшілердің жасын қатардағы, сержанттық және офицерлік құрам үшін сараланған түрде нақтылаған жөн болар еді.

6. Келісімшарт бойынша резервтегі қызмет мерзімін нақтылау қажет: 3, 5, 10, 20 жыл.

7. Резервтегі қызмет мерзімі мен әскери атақтарды ескере отырып, прогрессивті-ынталандырушы тәсілдер негізінде резервшілерге ақы төлеу мөлшерін нақтылау қажет.

8. ЖДҚ сарапшылардың ескертулері мен ұсыныстарын ескере отырып, одан әрі қарауға ұсынылуы мүмкін.

Заключение
РГП на ПХВ «Институт законодательства и
правовой информации Республики Казахстан»
Министерства юстиции Республики Казахстан
на консультативный документ регуляторной политики по вопросам
введения службы в резерве

I. Общая информация

Анализ текущей ситуации, международного опыта и предлагаемых механизмов регулирования.

Целью разработки и принятия консультативного документа регулятивной политики по вопросам введения воинской службы в резерве является достижение реальной правовой, социально-политической, материально-технической и военно-стратегической возможности для создания соответствующих условий, способных обеспечить гарантии своевременного пополнения воинских частей за счет резервистов и повышения тем самым боеготовности Вооруженных Сил, других войск и воинских формирований страны.

Настоящий подготовительный правовой акт под названием «Консультативный документ регуляторной политики по вопросам введения службы в резерве» (далее КДРП) разработан в соответствии с требованиями, предъявляемыми к форме, полноте достаточности и непротиворечивости его внутреннего содержания.

В целом КДРП разработан в соответствии с основными требованиями, предъявляемыми к такого рода документам в сфере законодательства и нормотворческой практики.

Основаниями для разработки КДРП авторы называют:

1. Доклад Премьер-Министра РК о возникшей необходимости введения самостоятельного правового института службы в резерве от 15 июля 2021 г. В Докладе указано на целесообразность введения службы в резерве в качестве дополнительного метода комплектования войск. Глава государства поддержал предложение о создании службы в резерве.

2. Принятый Протокол заседания Совета Безопасности РК от 19 мая 2021 г., согласно которому поручено ввести в Вооруженных Силах, других войсках и воинских формированиях службу в резерве.

3. Концепция строительства и развития Вооруженных Сил, других войск и воинских формирований Республики Казахстан, концентрирующая в себе определение основных путей развития на среднесрочный период, включающая в себя и раскрытие мер введения службы в резерве.

По поводу характеристики сложившейся текущей ситуации авторы рассматриваемого КДРП упоминают о том, что в настоящее время большинство стран мира в мирное время, как и Республика Казахстан, придерживаются смешанного способа пополнения вооруженных сил людскими ресурсами. При этом в нашей республике на случай военного положения имеется лишь один способ обеспечения вооруженных сил людскими ресурсами – проведение массовой мобилизации населения. Что снижает возможности для формирования боеспособных, готовых к выполнению на профессиональной основе поставленных задач, в боевой обстановке.

Разработчики КДРП привели описание международного опыта регулирования порядка службы в резерве ряда развитых зарубежных стран.

Так, Вооруженные Силы **США** состоят из наемных добровольцев. Их резервы образуют составной компонент вооруженных сил страны и согласно целевому предназначению в них входят:

- 1) национальная гвардия сухопутных войск и военно-воздушных сил;
- 2) резервы сухопутных войск, военно-воздушных сил и военно-морских сил.

Резервисты организованного резерва проходят боевую подготовку в объеме не менее 48-ми четырехчасовых занятий в год и ежегодные лагерные сборы (не менее 14-15 дней), с выплатой 12% от должностного оклада в неактивный период и 100 % при прохождении лагерных сборов. На весь период прохождения воинской службы в резерве за ними сохраняются льготы военнослужащих США, а при наличии выслуги лет предоставляется пенсионное обеспечение (25 лет).

Описание опыта **Великобритании** авторами документа содержит информацию, свидетельствующую о том, что Королевские вооруженные силы этой страны в мирное время формируются на добровольной основе с 1960 года. Резервный состав вооруженных сил Великобритании образует военно-обученный контингент, подразделяющийся по степени боеготовности и оперативному предназначению на организованный и неорганизованный. Основой резерва является личный состав, недавно уволившийся из вооруженных сил в возрасте: офицеры – от 55 до 60 лет; сержанты и рядовые – от 45 до 50 лет, которые в установленный законом срок должны находиться в готовности к призыву на действительную воинскую службу. Основная задача организованного резерва – быстрое усиление регулярных войск и военно-морских сил, доукомплектование до уровня достаточности штатов военного времени вновь формируемых частей и соединений в угрожаемый и начальный период войны. Общая численность военно-обученных резервистов составляет 1,2 млн. человек.

В вооруженных силах **Германии** резервным компонентом назначены территориальные войска, входящие в состав сухопутных формирований и являющиеся основой для мобилизационного развертывания новых соединений и частей в военное время. Кроме территориальных войск имеется

общий мобилизационный резерв Бундесвера, состоящий из военно-обученного (3-4 млн. человек) и необученного резерва. Военно-обученными являются резервисты, прошедшие воинскую службу (действительную или по контракту) и имеющие военную подготовку. К необученному резерву относятся лица, не служившие в вооруженных силах, но получившие специальность в гражданских учебных заведениях и пригодных в случае войны для использования в различных органах Бундесвера.

В 2015 г. Президент **России** подписал Указ «О создании мобилизационного людского резерва Вооруженных сил РФ», согласно которому был установлен правовой механизм привлечения на резервную службу солдат и офицеров запаса, прошедших медкомиссию. Военнослужащий резерва обязан обучаться ежемесячно 3-3 дня и проходить ежегодные сборы продолжительностью 20-30 дней.

Служба в резерве по закону **Республики Беларусь** является самостоятельным видом воинской службы. Резервисты при нахождении на занятиях или учебных сборах имеют статус военнослужащих, проходящих срочную воинскую службу. Порядок прохождения службы в резерве регламентируется законом «О воинской обязанности и воинской службе», уставами Вооруженных сил, Положением о порядке прохождения службы в резерве и другими нормативными актами.

Материалы, представленные на заключение.

КДРП на казахском и русском языках (на 18 листах)

II. Оценка состояния правового регулирования

Оценка описания проблемы, для решения которой требуется законодательное регулирование, предлагаемые пути решения описанной проблемы и альтернативные пути решения проблемы.

В процессе описания проблемы, для решения которой имеется необходимость законодательного регулирования, а также в результате поиска оптимальных путей для разрешения рассматриваемой проблемы, осуществленного с акцентом внимания на возможные альтернативные пути разрешения проблемы, - авторы КДРП сформулировали следующие выводы и положения:

Конкретизируя комплекс проблемных вопросов, решение которых следует охватить предлагаемым законопроектом, разработчики указывают на перспективы повышения реальных возможностей гарантированного обеспечения воинских частей людскими ресурсами и создание боеготовых резервных сил.

Обращая внимание на основные причины возникшей проблемы, разработчики указывают на отсутствие законодательных актов в нашей республике, регламентирующих правила несения службы в резерве.

В процессе раскрытия сведений, содержащих информативные данные касательно уровня и значимости анализируемой проблемы, авторы обращают, прежде всего, внимание на то объективное обстоятельство, что в

отчетливо обозначившихся в современных условиях вооруженных конфликтах эффективно противостоять угрозам военного характера возможно только при наличии модернизированной армии, имеющей достаточные мобилизационные ресурсы. Как показывают результаты анализа современных вооруженных конфликтов, возникла необходимость разрешения комплекса проблемных вопросов, связанных с мобилизацией военнослужащих, подготовкой и наличием обученного военного резерва, а также обеспечением своевременного прибытия военнослужащих из запаса для восполнения потерь либо ротации личного состава. То есть выдвинута на очередь дня задача пересмотра порядка обеспечения воинских частей Вооруженных Сил людскими ресурсами посредством введения основанного на законе института прохождения гражданами службы в резерве.

Авторы, ссылаясь на опыт конфликта в Украине, отмечают, что несмотря на наличие военно-обученного резерва, проблематична их подготовка к реальным боевым действиям. Поскольку с прохождением времени военнослужащие запаса теряют навыки, приобретенные в ходе службы или военной подготовки. Возникает необходимость обучения их навыкам овладения новыми оружиями и средствами связи, требующими определенного времени. Необходимы также и определенное время, военно-организационные мероприятия для создания слаженных боевых подразделений, формируемых из военнослужащих запаса. Решение задачи создания возможности для ускоренного приведения частей резерва и территориальных войск в состояние высшей степени боеготовности позволит своевременно сконцентрировать способную для достижения боевой цели группировку войск на угрожаемом направлении. Чтобы нанести потенциальному противнику максимальный урон с привлечением большого числа войск. Включая сюда своевременное введение резервных подразделений.

По мнению авторов КДРП, проводимые в настоящее время периодические сборы военнослужащих запаса один раз в пять лет, охватывающие ограниченный контингент лиц, не решают проблемы боеготовности военнослужащих запаса. Создание же воинской службы в резерве откроет возможность без увеличения Вооруженных Сил в мирное время формировать определенное число военнообязанных, готовых на профессиональной основе выполнять задачи на начальном этапе военного времени или военного положения или чрезвычайного положения природного или техногенного происхождения до проведения полной или частичной мобилизации. Во время сборов и занятий резервистам представится возможность совершенствовать свои военные знания, умения и навыки. Получить доступ к военной технике с закреплением ее за резервистами. Если служба в резерве покажет свою эффективность, возможно введение в каждой бригаде постоянной боевой готовности службы в резерве до одного батальона. При этом бригада, за исключением одного батальона, будет

комплектоваться из числа действующих военнослужащих, а один батальон будет выделен в качестве резервного, укомплектованный резервистами.

Целевые группы для публичного обсуждения, а также способы их уведомления.

В целевые группы для публичного обсуждения КДРП разработчики предлагают включить:

военнообязанных граждан страны в связи с тем, что планируемые внесения поправок в действующее законодательство откроет возможности лицам, годным по состоянию здоровья поступить на службу в резерве;

общественные объединения, занимающиеся реализацией прав и свобод военных пенсионеров, для учета их экспертных мнений при обсуждении вопросов введения института службы в резерве.

В комплексе способов уведомления целевых групп разработчики документа называют:

1) адресную почтовую рассылку уведомлений руководителям общественных объединений, занимающихся реализацией прав и свобод военных пенсионеров;

2) распространение объявления на интернет-ресурсе государственного органа – организатора обсуждения;

3) публикация объявления в СМИ.

III. Анализ консультативного документа регуляторной политики на соответствие правилам законопроектной работы

Результаты анализа эффективности законодательства;

Обосновывая актуальность и целесообразность разработки и принятия нового закона, направленного на регулирование вопросов организации службы военнослужащих в резерве, авторы констатируют факт отсутствия законодательных актов Республики Казахстан по вопросам службы в резерве.

IV. Научно-правовая характеристика проблемных вопросов консультативного документа регуляторной политики, а также способов их решения

Соотношение идей консультативного документа регуляторной политики с общепринятыми подходами в науке.

Касательно вопросов, связанных с характеристикой соотношения идей рассматриваемого КДРП с общепринятыми подходами в науке, следует, прежде всего, акцентировать внимание на то обстоятельство, что в разработках, содержащих научные подходы к раскрытию специфических особенностей современной военной доктрины, обосновывается повышенная актуальность дальнейшего развития и укрепления военного потенциала и боевых возможностей, гибкости, мобильности и устойчивости войск с учетом возникающих жизненных ситуаций, способности мгновенного реагирования на них посредством организации создания боевых порядков и эффективного их развертывания. Формирование состава и порядка введения в боевые

действия группировок вооруженных сил должны осуществляться с учетом условий военно-политической и стратегической обстановки.

Если говорить о специфике научно-правовой природы построения нашим государством регуляторной политики, направленной на решение проблемы повышения реальных гарантий обеспечения воинских частей людскими ресурсами и создания тем самым боеготовых резервных сил посредством введения правового института службы в резерве, то логичным представляется, прежде всего, обратиться к анализу принципиальных положений, сформулированных в утвержденной Указом Президента Республики Казахстан от 29 сентября 2017 года № 554 «Об утверждении Военной доктрины Республики Казахстан» (далее – *Военная доктрина*). Военная доктрина представляет собой систему официально принятых в государстве взглядов по обеспечению военной безопасности и обороны страны. В ней с учетом возможных военных угроз нашей республике конкретизированы основные направления деятельности государства в военно-политической, военно-стратегической и военно-экономической сфере, а также по мобилизационной подготовке и основным мерам дальнейшего развития военной организации республики. Отмечается, что Военная доктрина носит оборонительный характер и отражает приверженность нашей республики к приоритетному использованию для защиты национальных интересов дипломатических, правовых, экономических и иных средств. Основными мерами по развитию военной науки в Военной доктрине называются:

«1) повышение военно-научного потенциала в Вооруженных Силах, других войсках и воинских формированиях за счет увеличения военных научных кадров;

2) осуществление подготовки военных научных кадров в приоритетном порядке по военно-техническим специальностям и общей теории военной науки, теории военного искусства и теории военного строительства;

3) развитие научно-исследовательской базы, в том числе лабораторий по моделированию военных действий и военно-техническим направлениям;

4) продолжение развития дисциплин общественных, естественных, технических наук, занимающихся военной проблематикой;

5) использование ведущих специалистов из других отраслей науки при выполнении военно-научных исследований.

Для создания и развития института службы в резерве в Военной доктрине предусмотрено поддержание мобилизационной готовности государства путем создания мобилизационного резерва для выполнения мобилизационных заказов в период мобилизации, введения военного положения и установления правил поведения требованиям военного времени.

Военная доктрина, содержащая научно обоснованные концептуальные положения и рекомендации, ориентированные на динамичное и оптимальное применение контингента военнослужащих, обосновывает необходимость поддержания состава и боеспособности Вооруженных Сил на уровне,

способном обеспечивать эффективное ведение боевых действий в конкретно складывающейся военной обстановке. При этом должны непременно реализовываться также и меры, нацеленные на упреждающее развертывание боевых порядков военных подразделений и альтернативы выбора их конфигурации в зависимости от масштаба осуществляемой операции. Командирам всех уровней должно предоставляться право свободного выбора вариантов ведения боевых действий с учетом специфики обозначившейся боевой обстановки. Поскольку особенности возникающих ситуаций выдвигают перед современными вооруженными силами проявления большей гибкости и свободы действий, составляющих основу динамичного и мобильного применения войск. Концептуальное начало динамичного применения войск предоставляет Министерству обороны реальную возможность для обеспечения поддержания готовности вооруженных сил к адекватному реагированию на любые чрезвычайные ситуации

Решение задачи повышения профессионализма личного состава вооруженных сил одно из важных направлений развития военной доктрины, предполагающее организацию деятельности командного состава по подбору, обучению и сохранению в войсках высококвалифицированных военных и гражданских специалистов. Для достижения эффективных целей необходимо, чтобы центральный военный аппарат работал совместно с личным составом на местах по вопросам внедрения в войсках новых средств и систем, своевременного изменения научных подходов к решению запланированных задачи совершенствования практических навыков. Творческий потенциал и индивидуальные способности военнослужащих являются надежной гарантией для создания устойчивых основ обеспечения высокой обороноспособности вооруженных сил страны.

V. Общий вывод

Обобщение рекомендаций и ожидаемые результаты по консультативному документу регуляторной политики.

Подводя итоги по результатам ознакомления с рассматриваемым КДРП, уместным представляется обратить внимание на следующие обстоятельства:

1. Специфической особенностью Консультативного документа регуляторной политики следует признать его научно-практическую направленность и содержание. Следовательно, в нем должна концентрироваться комплексная квинтэссенция научно обоснованных и практикоориентированных концептуальных положений и рекомендаций, представляющих в совокупности реальную возможность для разрешения как научных, так и практических вопросов нормами иницируемого нового законопроекта. Поэтому при описании проблемы, для решения которой требуется законодательное регулирование, авторам документа желательно было конкретизировать прежде всего объект и предмет регуляторной политики, поскольку основное назначение всякой нормы права –

регулирование общественных отношений. В силу таковых особенностей логичным было бы отчетливо высветить круг общественных отношений, который планируется охватить воздействием регуляторной политики по вопросам введения службы в резерве. Памятуя о том, что всякая правовая норма способна эффективно реализовывать свою регулятивную функцию при условии оптимального воздействия на общественные отношения на конкретно определенных жизненных участках.

2. В соответствии с пунктом 32-5) статьи 1 Закона от 6 апреля 2016 года «О правовых актах» консультативный документ регуляторной политики – документ установленной формы, включающий в себя результаты проведенного правового мониторинга.

Это требование закона разработчиками не выполнено. Аналитическая справка по результатам мониторинга не представлена.

3. Правила законопроектной работы рекомендуют в рамках подготовительных документов использовать выводы, положения и рекомендации, содержащиеся в материалах научно-практических конференций, семинаров, совещаний, проводимых по проблемам действующего законодательства, обращений физических и юридических лиц, материалов, предоставляемых неправительственными организациями, информацией, содержащейся в средствах массовой информации по вопросам совершенствования и развития мер обороноспособности нашей республики.

Это правило не соблюдено.

4. Правила законопроектной работы обязывают разработчиков обращаться к достижениям современной науки в решении вопросов, охватываемых орбитой регулирования затрагиваемых в рамках законопроекта отношений.

Это требование правил разработчиками не учтено.

5. В КДРП желательно было бы уточнить возраст резервистов дифференцированно для рядового, сержантского и офицерского состава.

6. Следовало бы уточнить сроки службы в резерве по контракту: 3, 5, 10, 20 лет.

7. Необходимо конкретизировать размеры оплаты резервистов на основе прогрессивно-стимулирующих подходов с учетом сроков службы в резерве и воинских званий.

8. КДРП может быть рекомендован к дальнейшему рассмотрению с учетом замечаний и предложений экспертов.